

Kratki dokumentarni filmi 9+

Pedagoško gradivo ob kratkih dokumentarnih filmih iz filmske baze Šole filma

Avtorici: Petra Gajžler in Marina Katalenić

Uvodna beseda

Pedagoško gradivo obravnava sedem slovenskih kratkih dokumentarnih filmov, raznolikih po vsebini in času nastanka (1963–2017) ter načinu pripovedovanja (observacijski, razlagalni, interaktivni, poetični dokumentarni film). Izbrani filmi nudijo priložnost, da skupaj z učenci odkrivamo dokumentarni film kot filmsko zvrst, ostrimo oko za filmska izrazna sredstva ter skozi pogovor po filmih raziskujemo svoje doživljanje sveta in izražamo argumentirano stališče do videnega.

Ob vsakem filmskem naslovu se nahajajo slikovno gradivo, povezava do kratkega filma v filmski bazi Šole filma, vprašanja za učence ter zanimivosti in predlogi za dodatne dejavnosti v razredu.

Pedagoško gradivo je namenjeno učiteljem za pripravo na pogovor po ogledu filmov in ga priporočamo za uporabo pri poučevanju izbirnega predmeta filmska vzgoja v osnovni šoli. Če imate kakršnakoli vprašanja, nam pišite na filmska-os@artkinomreza.si.

Priporočila za strokovne delavce

PRIPRAVA ZA STROKOVNE DELAVCE

Pred ogledom filmov z učenci si sami oglejte kratke dokumentarne filme, preberite vprašanja in predloge za dodatne dejavnosti ter jih izberite in prilagodite svoji starostni skupini.

Seznajte se z dokumentarnim filmom kot filmsko zvrstjo ali poglobite svoje znanje in si oglejte predavanje Barbare Kelbl (Kinodvor) Dokumentarni film – značilnosti, vrste in trendi, ki je nastalo v sklopu Filmske osnovne šole. Preberite tudi njeno pedagoško gradivo o dokumentarnem filmu.

Obnovite znanje o filmskih izraznih sredstvih s pomočjo prispevka Postani režiser! Barbare Kelbl v reviji Pil Plus ali vzemite v roke knjigo Filmski pojmovnik za mlade (Stojan Pelko, 2005).

Priporočila za strokovne delavce

Z UČENCI PRED OGLEDOM FILMOV IN PO NJEM

Pred filmom lahko naredite kratek uvod za motivacijo ali izpostavite, na kaj naj bodo učenci med ogledom pozorni. Film si lahko po pogovoru znova ogledate, spodbujamo pa tudi primerjavo med posameznimi filmi (po doživljanju, vsebini, filmskih izraznih sredstvih, načinu pripovedovanja ...).

DODATNA FILMSKA PRIPOROČILA

Za izbiro celovečernega dokumentarnega filma si oglejte seznam priporočenih dokumentarnih filmov, ki ga je pripravila Barbara Kelbl. Dva slovenska celovečerna dokumentarca se nahajata tudi v filmski bazi Šole filma: Dom, ljubi dom (Maja Prettner, 2016) in Khatte – Izbira svobode (Miha Mohorič, 2015).

► Mlade dame 9+

(Martina Hudorovič, 2010)

Katere misli ali občutki so se vam porajali med gledanjem filma? Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?

Kako je prikazan vsakdan otrok v romskem naselju? Kaj vse počnejo, kako se počutijo?

Kaj izvemo o dveh dekletih? Kakšni sta? Kaj radi počneta? Kako si zamišljata prihodnost?

Kako se počutita v šoli? Kako doživljata odnos do Romov? Katera čustva to vzbuja v njiju?

Primerjajte otroštvo, prikazano v filmu, s svojim otroštvom. Ali opazite podobnosti in razlike?

Kakšne so barve, svetloba in glasba v filmu? Kako vplivajo na vzdušje?

Ali režiserka opazuje »kot muha na steni« ali je njena prisotnost opazna? Kako to vidimo v filmu?

Zanimivosti in dodatne dejavnosti

V pedagoškem gradivu preberite poglavje o dokumentarnih načinih pripovedovanja (str. 6–9). V katero kategorijo bi uvrstili kratki film **Mlade dame**? Argumentirajte.

Mlada avtorica **Mladih dam** Martina Hudorovič je tudi sama Rominja. Skozi filme želi predstaviti svojo kulturo, o kateri vemo zelo malo. Ali nam film omogoča, da vidimo otroke, ki živijo v romskem naselju, na drugačen način? Argumentirajte. Tudi priznani slovenski režiser Filip Robar Dorin je želel prikazati življenje Romov v drugačni luči in je posnel trilogijo – filme **Opre Roma** (Na noge, Romi), **Aven čhavora** (Pridite, otroci) in **Pot v gaj**.

Zanimivosti in dodatne dejavnosti

Ne živijo vsi romski otroci v romskih naseljih, niti si ne želijo istih stvari. Razmislite, kakšne so naše predstave o Romih in na podlagi česa jih oblikujemo. V arhivu RTV si oglejte kratki dokumentarni film **Čhavoro** (Romi), v katerem trije osnovnošolci predstavijo svoje življenje ter govorijo o tem, kako dojemajo sebe in kako jih vidijo drugi.

V razredu poiščite temo, ki se vam zdi pomembna in bi jo želeli predstaviti (v drugačni luči). Skupaj napišite sinopsis, razdelite si naloge in posnemite kratki dokumentarni film.

► Smeti 9+

(Dominik Mencej, 2011)

Zvočna vaja: film najprej predvajajte brez slike in ga samo poslušajte. Ob poslušanju si zapisujte vtise: opišite glasbo in zvoke, ki ste jih slišali, opišite, kako je glasba ali njena odsotnost vplivala na vaše občutke in filmsko vzdušje, naštejte inštrumente, ki ste jih prepoznali. Opišite film, ki si ga predstavljate ob tej zvočni kulisi (nastopajoče, dogajanje ter kraj in čas dogajanja). Opise med seboj primerjajte, nato pa predvajajte film s sliko in z zvokom. Pogovorite se o tem, kako glasba in zvok kot pomembna elementa filmskega jezika podpirata vsebino filma, in pri tem izpostavite prizore.

Katere misli so se vam porajale med gledanjem filma? Razmislite o motivu avtorja/dokumentarista. Kakšno pozicijo zavzema do teme, ki jo obravnava (kritično, nevtrarno ali potrjevalno)?

Kako v filmu pripovedujejo preostali elementi filmskega jezika (gibanje kamere, montaža, ki vpliva na ritem filma ...)? Ste v filmu pogrešali govorca, ki bi vam dal več informacij? Pogovorite se o pregovoru »slika pove več kot tisoč besed«.

Ali prepoznate mesto, ki ga prikazuje film? Naštejte njegove znamenitosti.

Zanimivosti in dodatne dejavnosti

V pedagoškem gradivu preberite poglavje o dokumentarnih načinih pripovedovanja (str. 6–9). V katero kategorijo bi uvrstili kratki film **Smeti**? Argumentirajte.

Avtor skozi poetični avdiovizualni preplet podob smeti, nakupovalnih središč, mesta in narave zavzame kritično držo do odnosa, ki ga imamo kot populacija do našega planeta. Kakšen je vaš odnos do te problematike? Zakaj je avtor filma prepletel podobe nakupovalnih središč s podobami smeti? Kako bi lahko zmanjšali količino smeti na svetu? Kaj lahko pri tem naredi vsak posameznik in kaj počnete vi? V filmu smo videli mlade, ki so po večernem druženju za seboj pustili smeti zunaj košev. Se vam zdi, da se je odnos ljudi do onesnaževanja v desetih letih, odkar je bil posnet film, spremenil? Argumentirajte.

Zanimivosti in dodatne dejavnosti

Ali so smeti lahko umetnost? Kulturno ekološko društvo Smetumet iz odpadnih materialov izdeluje torbe (intervju z ustanoviteljicama). S starejšimi učenci si lahko na DVD-ju ogledate dokumentarni film Življenje na smetišču, v katerem spremljamo največje smetišče na svetu Jardim Gramacho. Na njem je umetnik Vik Muniz s smetarji-umetniki med drugim izdelal tole umetnino iz smeti. Ali je tovrstna umetnina družbenokritična? Argumentirajte.

Ustvarjanja se lotite tudi sami: z učenci v šoli in doma pobrsajte po odpadnem materialu ter iz smeti v skupinah ustvarite različne umetnine (skulpture, mozaike, animirani film ...).

▶ Benjamin 9+

(Katarina Morano, 2011)

Kdo v filmu ustvarja zgodbo o Benjaminu – on sam ali še kdo? Kakšna je njegova reprezentacija v filmu (na kakšen način je v filmu predstavljen)? Kako ga opiše mama in kako sošolci? Mislite, da bi bil film drugačen, če bi v njem nastopal samo Benjamin? Argumentirajte.

Mama za sina Tadeja pravi, da je njen ponos, za Benjamina pa, da je sonček, ki je nujen za obstoj, vendar ga ne moreš dolgo gledati. Kaj ta izjava pove o njihovem odnosu? Kateri trenutki v filmu ponazorijo mamino izjavo? Kaj Benjaminu pomeni brat Tadej in kako je obratno? Je Benjamin v družini sprejet tak, kakršen je? Argumentirajte.

Ali režiserka opazuje »kot muha na steni« ali je njena prisotnost v filmu opazna? Kako to vidimo v filmu? Razmislite o vplivu režiserja na dogajanje pred kamero – ali vpliva že s svojo prisotnostjo za kamero, ne da bi posegal v dogajanje filma?

Zanimivosti in dodatne dejavnosti

V pedagoškem gradivu preberite poglavje o dokumentarnih načinih pripovedovanja (str. 6–9). V katero kategorijo bi uvrstili kratki film **Benjamin**? Argumentirajte.

Preberite pogovor z režiserko filma Katarino Morano, v katerem izveste več o ustvarjalnem procesu nastajanja njenega študijskega filma **Benjamin**.

Otroci in mladi z avtizmom si enako močno želijo družbe vrstnikov kot ostali, le da včasih ne vedo, kako naj se vanjo vključijo, zato potrebujejo dodatno pomoč. Sovrstnikom z avtizmom bomo lažje pomagali, če bomo z gledanjem filmov in branjem knjig o avtizmu dobili dodaten vpogled v njihov svet in če se bomo o videnem in prebranem tudi pogovarjali.

Pogovorite se o tem, kaj je avtizem in katere so njegove značilnosti. Več o avtizmu lahko preberete tukaj.

Zanimivosti in dodatne dejavnosti

V šoli si ogledajte si kratki dokumentarni TV-film **Posebne zgodbe. Avtizem** (Marko Naberšnik, 2018).

Obeležite svetovni dan zavedanja o avtizmu (2. april) z obiskom kina in si ogledajte celovečerni dokumentarni film **Zakaj skačem** (Jerry Rothwell, 2020), posnet po istoimenski knjigi, ki je na voljo tudi v slovenskem jeziku.

Preberite knjigo: **Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa?** (Mark Haddon, 2009), **Luka je med nami** (L. Ely, P. Dunbar, 2009), **Iz ljubezni do Ane** (James Copeland, 2006), **Vse mačke imajo Aspergerjev sindrom** (Kathy Hoopmann, 2009), **Kako je biti jaz?** (Alenka Klemenc, 2012) ...

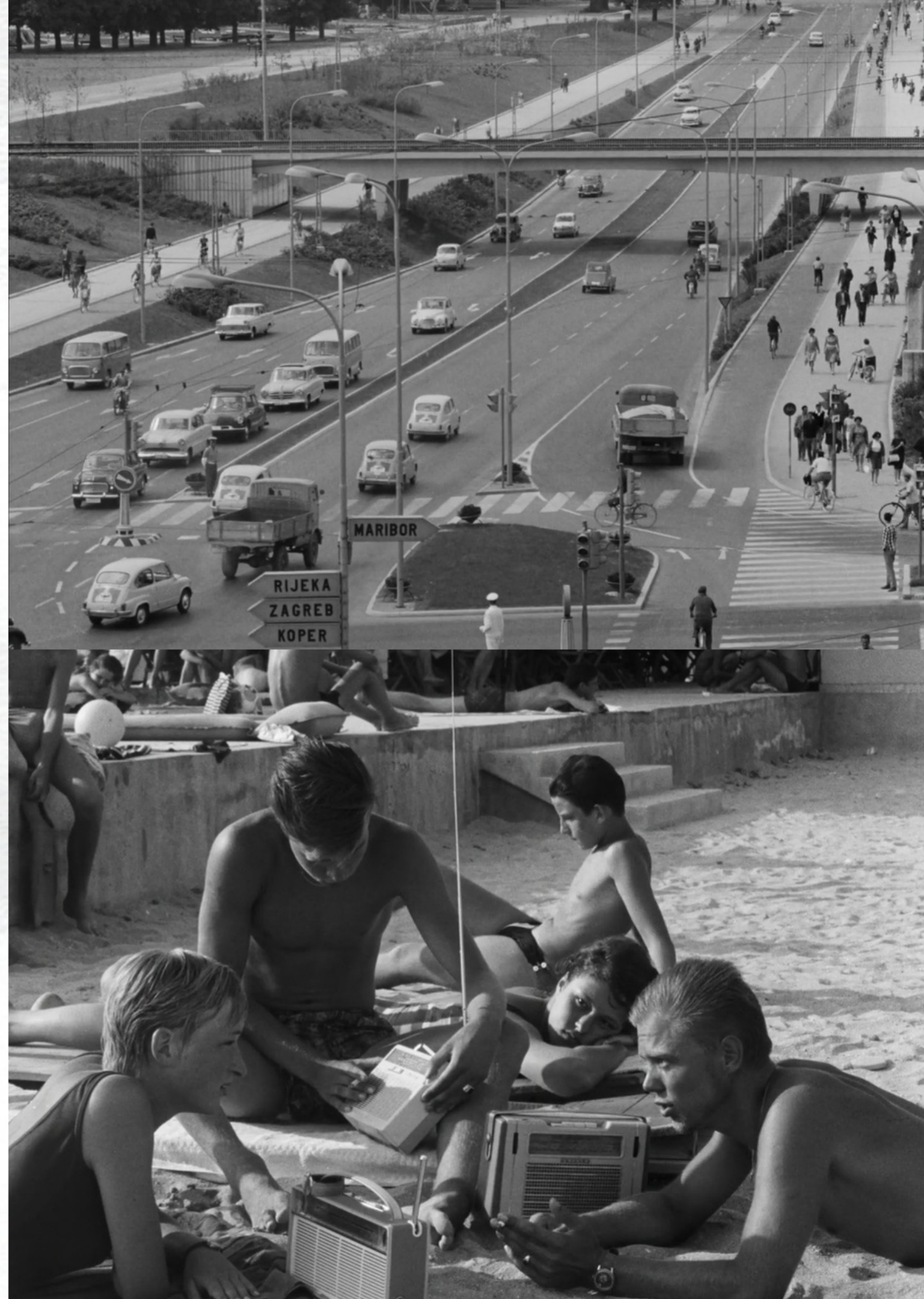
▶ Vikend 9+

(Jože Bevc, 1963)

Kaj iz filma vam je najbolj ostalo v spominu? Se vam je zdel kakšen prizor smešen? Kateri in zakaj?

Ali je ta film drugačen od tistih, ki jih običajno gledate? V čem se razlikuje?

Kakšno vzdušje ustvari film? Kako to doseže?

Razmislite, na kakšen način pripoveduje zgodbo in kako jo podpre s filmskim jezikom (zvok, montaža – ritem ...). Kakšna je vloga pripovedovalca? Vam je bilo všeč njegovo pripovedovanje?

Raziščite pomen besede ironija. Ste v kakšnem prizoru začutili ironijo pripovedovalca? V katerem? Pomislite na prizore, ki jih pripovedovalec opisuje v nasprotju s podobami, ki jih gledamo (npr. ko govori o uživanju v blagodejni samoti). Kakšen učinek je imel na vas ta ironični pristop?

Primerjajte čas zgodnjih 60-ih let, ki ga prikazuje film, s sedanostjo ter opišite razlike in podobnosti (primerjajte načine potovanja in preživljanja koncev tedna, podobo mest, avtomobile, obleko ...)

Dodatne dejavnosti

V pedagoškem gradivu preberite poglavje o dokumentarnih načinih pripovedovanja (str. 6–9). V katero kategorijo bi uvrstili kratki film **Vikend**? Argumentirajte.

Pogovorite se o vlogi vikenda v tednu. Kako vi radi preživljate konce tedna? Kako jih preživljate, če ostanete doma? Ali takrat vedno počivate ali tudi kaj naredite? Ali je delo lahko tudi oblika sprostitve? Argumentirajte. Napišite esej, v katerem opišete svoj idealen konec tedna.

Naredite raziskavo in vprašajte svoje starše in stare starše, kako so oni v mladosti preživljali konce tedna. Ugotovitve zapišite, poročajte o njih v razredu ter jih primerjajte med seboj in s svojim načinom preživljanja koncev tedna.

V filmu smo videli prizore iz Portoroža, kjer so ljudje kampirali. Ste že kdaj kampirali? Ali vam je to všeč? Kaj vse potrebujemo za kampiranje?

▶ Na zemlji ni nebes 11+

(Maja Alibegović, 2017)

Katere misli ali občutki so se vam porajali med gledanjem filma? Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?

Kaj je tema filma? Kako je videti dan na kmetiji? Kako je prikazano to življenje? Kako to vidimo v filmu? Ali poznate koga, ki tako živi?

Kaj slišimo v filmu (govor, glasba, šumi itd.)? Kako zvok (ali tišina) ustvarja vzdušje?

Ob fotografiji levo zgoraj razmislite, kaj pripoveduje mizanscena. Kaj vse vidimo v kadru, kako je razporejeno, kakšne so barve in svetloba?

Ali režiserka opazuje »kot muha na steni« ali je njena prisotnost opazna? Kako to vidimo v filmu?

Kako ste razumeli dolge negibne kadre, t. i. žive slike, v katerih ljudje nemo zrejo v kamero?

Kako razumete naslov Na zemlji ni nebes?

Dodatne dejavnosti

V pedagoškem gradivu preberite poglavje o dokumentarnih načinih pripovedovanja (str. 6–9). V katero kategorijo bi uvrstili kratki film **Na zemlji ni nebes**? Argumentirajte.

Ta film je odlično izhodišče za raziskovanje filmskih izraznih sredstev. Ponovno si oglejte film in ga ustavite ob izbranih kadrih. Prepoznajte filmski plan, kompozicijo kadra in snemalni kot (ali sami izberite sredstva, ki vas zanimajo). Pred ogledom obnovite filmsko besedišče s pomočjo prispevka Postani režiser! (str. 3–5) ali drugega gradiva.

Dodatne dejavnosti

Slikarji 20. stoletja so se ukvarjali z možnostjo prikaza gibanja oziroma časa. Film kot umetniška zvrst in tehnični dosežek je omogočil prav to. Kako razumete uporabo t. i. živih slik (tableaux vivants) v filmu, v katerih kader posnema (statično) sliko? Ali statične podobe razumemo drugače? Razmislite tudi o estetskem vidiku.

Režiserka filma Maja Alibegović je diplomirala na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani, preden se je posvetila snemanju filmov. Njen prvi kratki film **Lovska sreča** (2017) si lahko ogledate [na tej povezavi](#). Primerjajte ga s filmom **Na zemlji ni nebes**. V čem sta si podobna in v čem se razlikujeta? Razmišljajte o vsebini filma in filmskih izraznih sredstvih (poleg zgoraj naštetih tudi o gibanju kamere, zvoku in montaži).

▶ Jutrišnje delo 13+

(Jože Pogačnik, 1967)

Katere misli ali občutki so se vam porajali med gledanjem filma? Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?

Ali je ta film drugačen od filmov, ki jih običajno gledate? V čem se razlikuje?

Kakšno vzdušje ustvarja film? Kako to doseže?

Kaj vse prikazuje film? Ali mislite, da je režiser sam posnel vse prizore? Po čem to sklepate?

Pogovorite se o montaži. V čem je tukaj montaža drugačna? Kakšen ritem ustvarja?

Pogovorite se o zvoku. Kaj vse slišimo v ozadju?

Kako bi interpretirali film? Ali je družbenokritičen? Ali se vam zdi še vedno aktualen? Argumentirajte!

Kako ste razumeli motiv fanta, ki prodaja časopis? Kaj vse izvemo o njem? Kakšna je njegova vloga v filmu?

Dodatne dejavnosti

Seznajte se z osnovami montaže – procesa, v katerem posamezne posnetke povežemo v zaporedje in jim s tem pripišemo pomen. Preberite kratko predstavitev v prispevku Postani režiser! (str. 5) in se pogovorite o tem, kako režiser s pomočjo montaže ustvarja pomen v filmu **Jutrišnje delo**.

Poetični dokumentarni film je blizu eksperimentalnemu filmu/videu, ki med drugim uporablja obstoječe posnetke in jim s tem pripiše nov pomen. Video esej Izražanje preko eksperimentiranja pojasnjuje, kako. Kateri načini manipulacije posnetkov so prikazani? Ali gre v tem primeru še vedno za avtorsko delo? Argumentirajte!

Dodatne dejavnosti

Preberite Pesem št. X Srečka Kosovela, s katero se kratki film začne. Kako bi jo interpretirali? Ali opazite kakšne vzporednice s temami **Jutrišnjega dela**? Ena beseda pesmi je v filmu izpuščena. Katera? Kako to razumete? Ali je pesem še vedno aktualna?

Večkrat nagrajeni režiser Jože Pogačnik (1932–2016) je ustvarjal predvsem dokumentarce, režiral pa je tudi celovečerne igrane filme, npr. **Grajske bike** (1967). Zaradi preveč kritičnega prikaza družbene stvarnosti je naslednji celovečerec lahko posnel šele 18 let pozneje. Kaj vi mislite o družbenokritični umetnosti? Zakaj nastaja? Ali lahko povzroči spremembe v družbi?

kolofon // **Kratki dokumentarni filmi - Pedagoško gradivo ob kratkih dokumentarnih filmih iz filmske baze Šole filma** // **Avtorici:** Petra Gajžler in Marina Katalenić // **Urednici:** Petra Gajžler in Marina Katalenić // **Jezikovni pregled:** Maja Ropret // **Slikovno gradivo:** sličice iz filmov // **Oblikovanje:** Nika Osredkar // **Izdala v elektronski obliki:** Art kino mreža Slovenije, junij 2021.

*Pedagoško gradivo je nastalo v okviru **Filmske osnovne šole**.
Naložbo sofinancirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in
Republika Slovenija.*

